

KALENDARZ I JEZYK

Karolina Dzimira
Instytut Filologii Polskiej
Uniwersytet Wrocławski

KALENDARZ RZYMSKI

POCZĄTEK ERY RZYMSKIEJ

753 r. p.n.e.

Od tego roku Rzymianie zaczęli rachubę lat.
Rozpoczęła się era rzymska.

WCZESNY KALENDARZ RZYMSKI

- ✘ księżycowy
- ✘ 304 dni
- ✘ 10 miesięcy = 4 miesiące po 31 dni + 6 miesięcy po 30 dni
- ✘ po ostatnim miesiącu – dodatkowy, nienumerowany 61-dniowy okres zimy

NAZWY I KOLEJNOŚĆ MIESIĘCY

1. MARTIUS

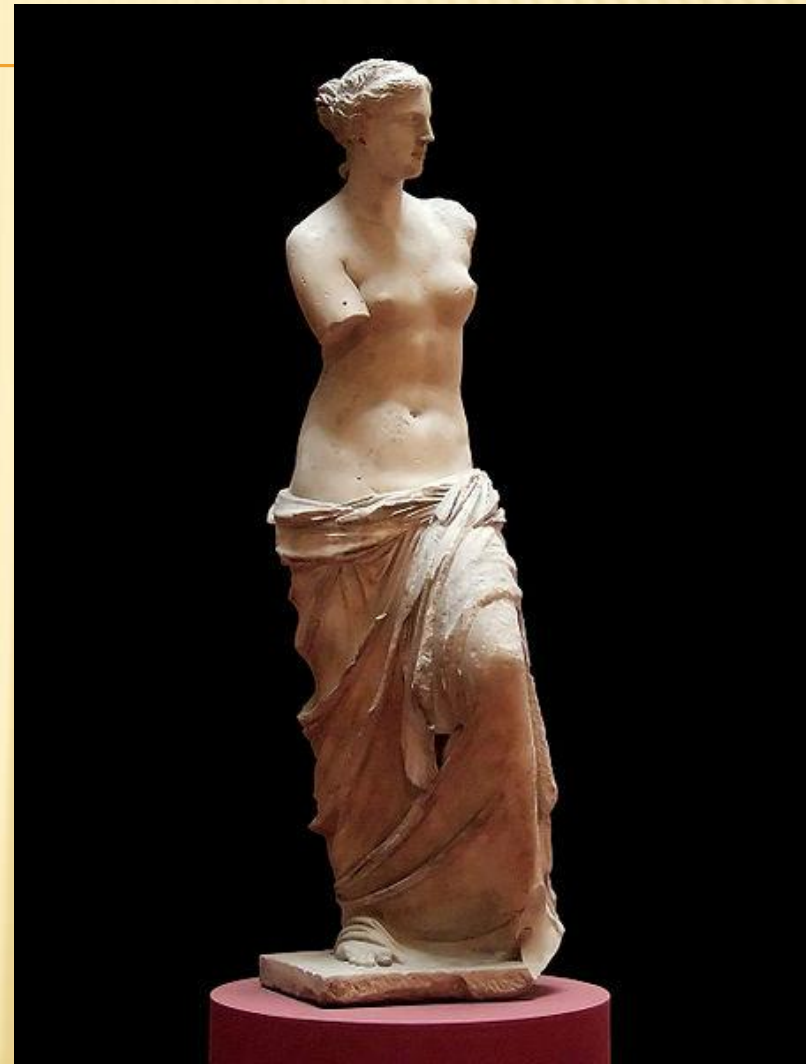
miesiąc Marsa

2. APRILIS

miesiąc Wenus

łac. *aperire* = otwierać

3. MAIUS

miesiąc bogini Mai

Był poświęcony także wszystkim bogom.

4. IUNIUS

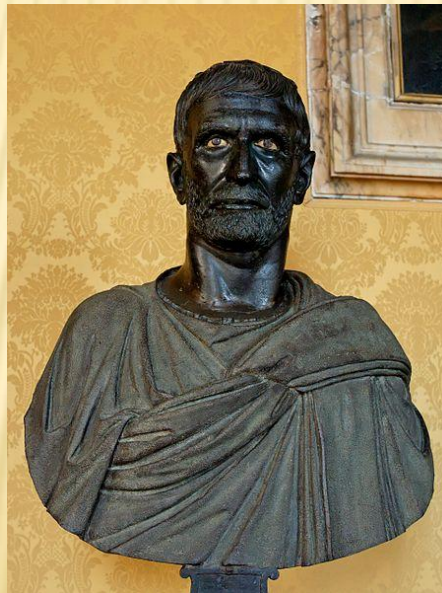
miesiąc Junony

Był poświęcony także

Lucjuszowi

Juniusowi

Brutusowi.

5. QUINTILIS

6. SEXTILIS

7. SEPTEMBER

8. OCTOBER

9. NOVEMBER

10. DECEMBER

= łac. piąty, szósty, siódmy,
ósmo, dziewiąty, dziesiąty

(KRÓLEWSKI) KALENDARZ RZYMSKI

- ✘ wprowadzony za panowania króla Numy Pompilusza w VII lub VI wieku p.n.e.
- ✘ 365 dni
- ✘ 12 miesięcy po 31, 30 lub 29 dni

DWA DODATKOWE MIESIĄCE

Martius

Aprilis

Maius

Iunius

Quintilis

Sextilis

September

October

November

December

Ianuarius

Februarius

11. IANUARIS

miesiąc boga Janusa

12. FEBRUARIS

miesiąc oczyszczenia

łac. FEBRUA = obrzędy oczyszczające

IANUARIS – 1. MIESIĄC?

- ✘ 15 marca – początek pracy konsulów
- ✘ 153 r. p.n.e. – termin przesunięty na 1 stycznia, by konsulowie mogli zdążyć na początek działań wojennych w Hiszpanii
- ✘ Februarius był ostatnim miesiącem roku.

NAZWY DNI

W każdym miesiącu tylko 3 dni miały swoje nazwy:

- ✘ **kalendy** (łac. *kalendae*) - 1. dzień miesiąca
- ✘ **nony** (łac. *nonae*) - 5. lub 7. dzień miesiąca
- ✘ **idy** (łac. *Idus*) - 13. lub 15. dzień miesiąca

NAZWY DNI

- × 1.04. = Kalendis Apriles
- × 31.03. = pridie Kalendas Apriles
- × 2.04. = postridie Kalendas Apriles
- × 29.03. = ante diem quartum Kalendas Apriles

KALENDARZ JULIAŃSKI

KALENDARZ JULIAŃSKI

- ✘ kalendarz słoneczny
- ✘ opracowany dla Juliusza Cezara
- ✘ wprowadzony w 45 r. p.n.e.
- ✘ w 46 r. p.n.e. wydłużono go 90 dni
- ✘ 365 dni + 1 dzień dodatkowy (co 4 lata)

ZMIANY NAZW DWÓCH MIESIĘCY

Ianuarius

Februarius

Martius

Aprilis

Maius

Iunius

~~Quintilis~~ – **Iulius**

~~Sextilis~~ – **Augustus**

September

October

November

December

7. IULIUS

na cześć Juliusza Cezara

8. AUGUSTUS

na cześć cesarza
Oktawiana Augusta

LACINA	WŁOSKI	NIEMIECKI	ANGIELSKI
Ianuarius	gennaio	Januar	January
Februarius	febbraio	Februar	February
Martius	marzo	März	March
Aprilis	aprile	April	April
Maius	maggio	Mai	May
Iunius	giugno	Juni	June
Iunius	luglio	Juli	July
Augustus	agosto	August	August
September	settembre	September	September
October	ottobre	Oktober	October
November	novembre	November	November
December	dicembre	Dezember	December

TYGODNIE

- ✘ podział miesiąca na tygodnie od IV w. n.e.
- ✘ pod wpływem religii orientalnych

1. DIES LUNAE

dzień Księżycyca, bogini Luny

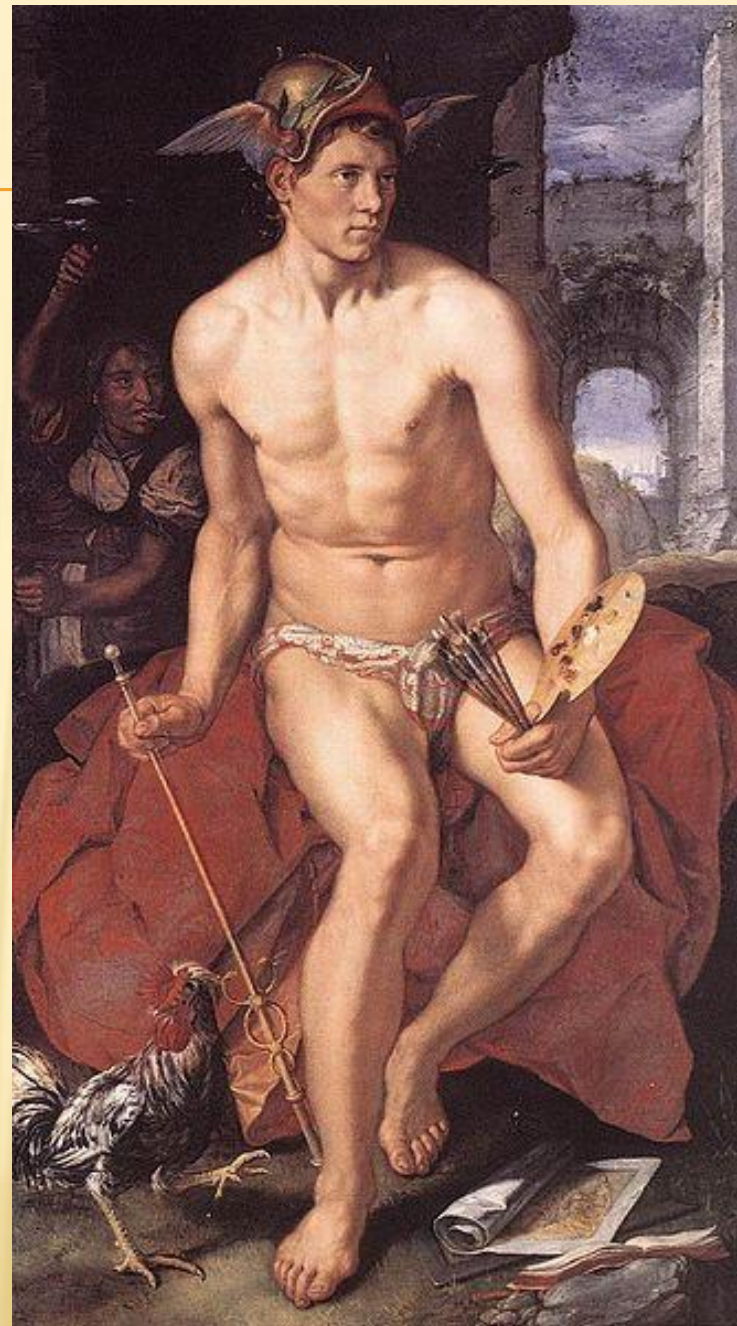
2. DIES MARTIS

dzień Marsa

3. DIES MERCURII

dzień Merkurego

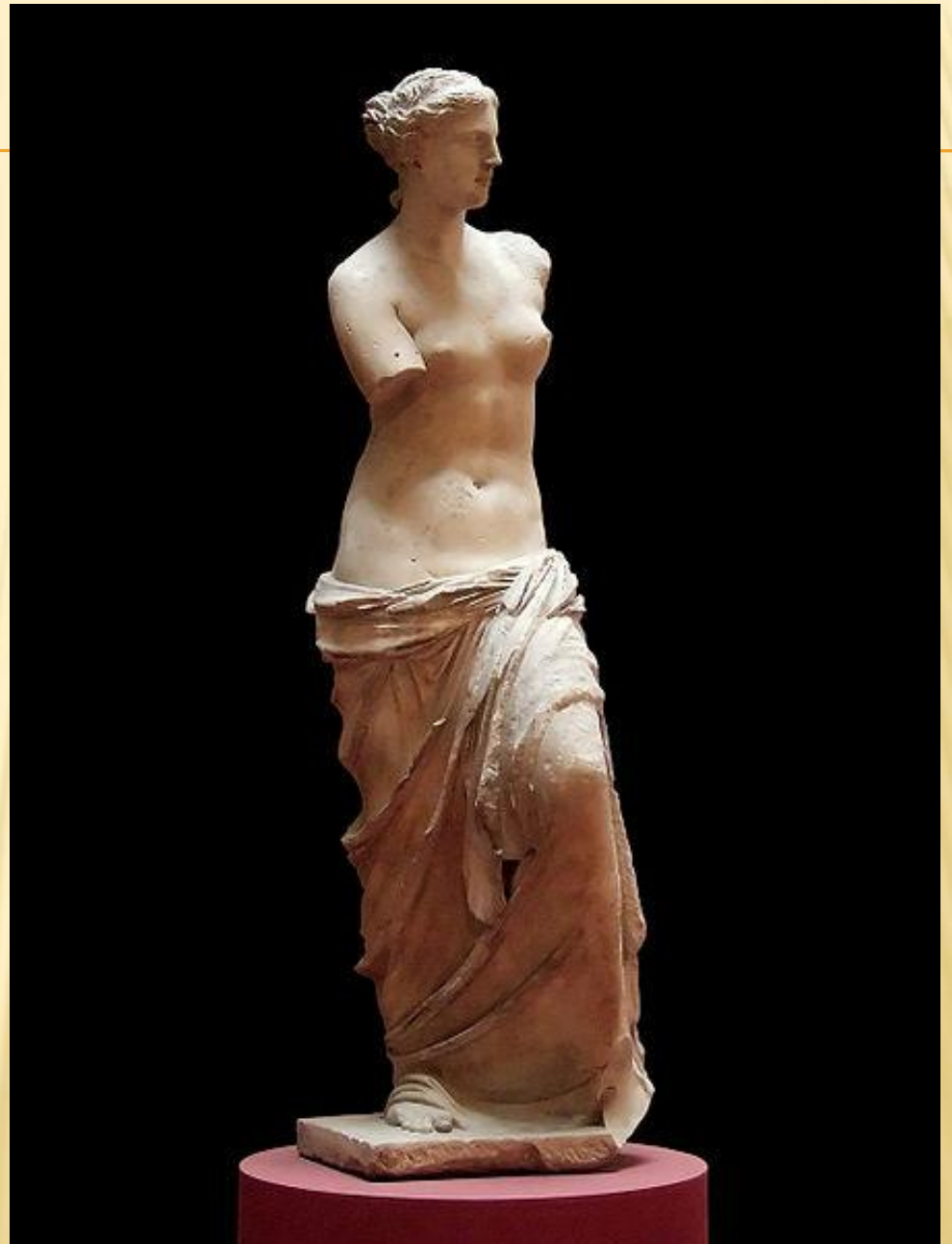
4. DIES IOVIS

dzień Jowisza

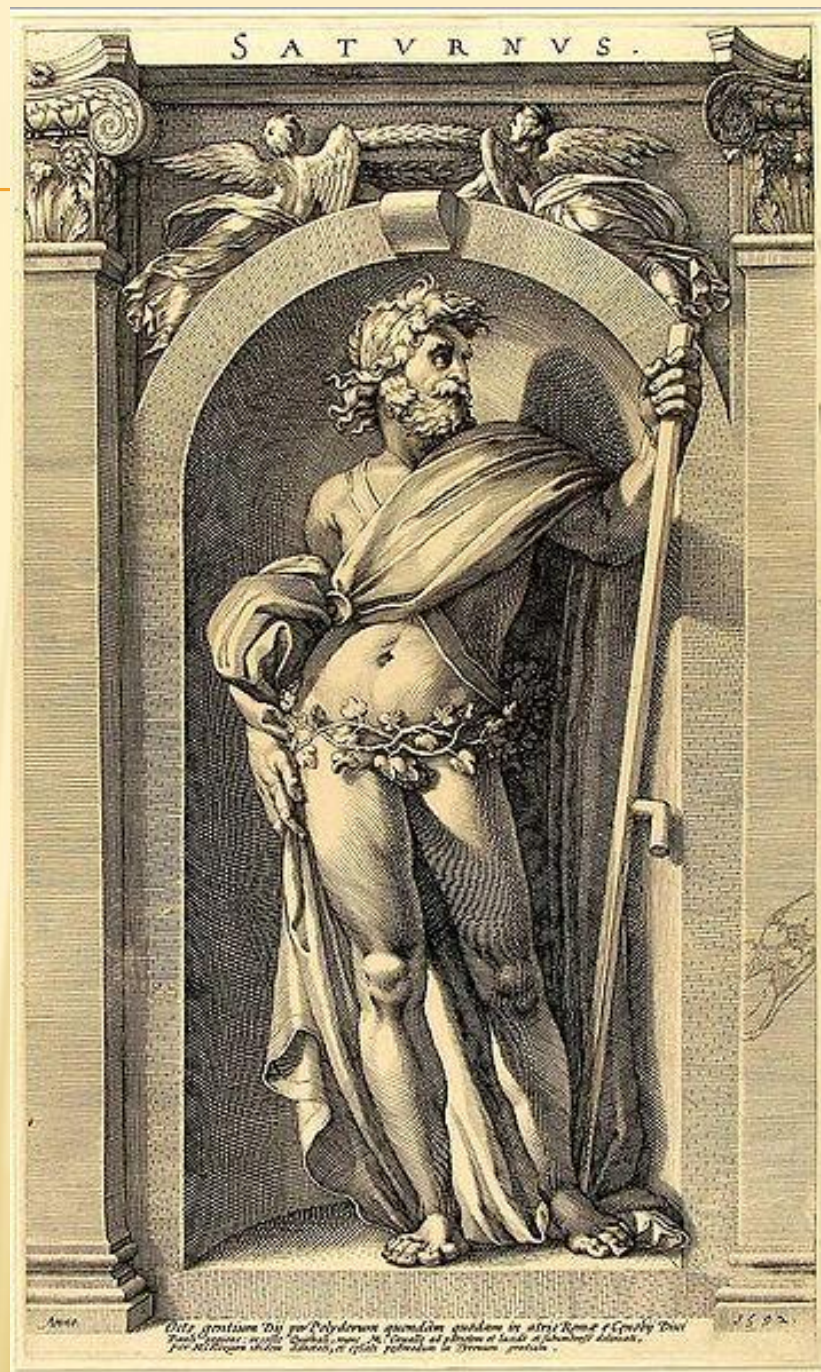
5. DIES VENERIS

dzień Wenus

6. DIES SATURNI

dzień Saturna

7. DIES SOLIS

dzień Słońca

ŁACINA**WŁOSKI****FRANCUSKI****ANGIELSKI**

dies Lunae

lunedì

lundi

Monday

dies Martis

martedì

mardi

Tuesday

dies Mercurii

mercoledì

mercredi

Wednesday

dies Iovis

giovedì

jeudi

Thursday

dies Veneris

venerdì

vendredi

Friday

dies Saturni

sabato

samedi

Saturday

dies Solis

domenica

dimanche

Sunday

**KALENDARZ JULIAŃSKI SPÓŹNIAŁ SIĘ
O 1 DZIEŃ NA...**

**KALENDARZ JULIAŃSKI SPÓŹNIAŁ SIĘ
O 1 DZIEŃ NA 128 LAT.**

KALENDARZ GREGORIAŃSKI

KALENDARZ GREGORIAŃSKI

- ✘ kalendarz słoneczny
- ✘ wprowadzony przez papieża Grzegorza XIII w 1582 r.
- ✘ poprawiony kalendarz juliański – zmiana zasady naliczania lat przestępnych

**KALENDARZ GREGORIAŃSKI SPÓŹNIAŁ
SIĘ O 1 DZIEŃ NA...**

**KALENDARZ GREGORIAŃSKI SPÓŹNIAŁ
SIĘ O 1 DZIEŃ NA 3322 LATA.**

POPRAWKI

- ✘ usunięcie z kalendarza w 1582 r. 10 dni (od 5 do 14 października), pozostała ciągła rachuba dni tygodnia (po czwartku nastąpił piątek)
- ✘ zmiany w obliczaniu lat przestępnych

LATA PRZESTĘPNE

- ✘ co 4 lata poza latami sekularnymi (przełomy wieków)
- ✘ lata nieprzestępne: podzielne przez 100, ale niepodzielne przez 400

PRZESTĘPNE CZY NIE?

- × 1600
- × 1700
- × 1800
- × 1900
- × 2000

PRZESTĘPNE CZY NIE?

- × 1600 – tak
- × 1700 – nie
- × 1800 – nie
- × 1900 – nie
- × 2000 – tak

WPROWADZENIE KALENDARZA

- × 1582: Hiszpania, Portugalia, Polska, Włochy, Francja, Belgia, Luksemburg, część Holandii
- × 1752: Wielka Brytania
- × 1918: Rosja
- × 1923: Grecja
- × 1928: Turcja

NIEŚCISŁOŚCI

✘ podwójne datowanie

data kal. Juliańskiego / data kal. gregoriańskiego

✘ np. wybuch rewolucji październikowej w Rosji:

24/25 października / 6/7 listopada 1917

✘ np. data śmierci Elżbiety I Tudor

24 marca 1602 / 3 kwietnia 1603

obecnie stosowany zapis: 24 marca 1603

(początek roku kalendarzowego w Wielkiej Brytanii: 25 marca)

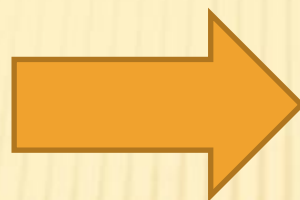
PRZELICZANIE

1582 – 1700

1700 – 1800

1800 – 1900

1900 – 2100

10 dni różnicy

11 dni

12 dni

13 dni

..... / 15 marca
2014?

kalendary juliański: 2 marca 2014

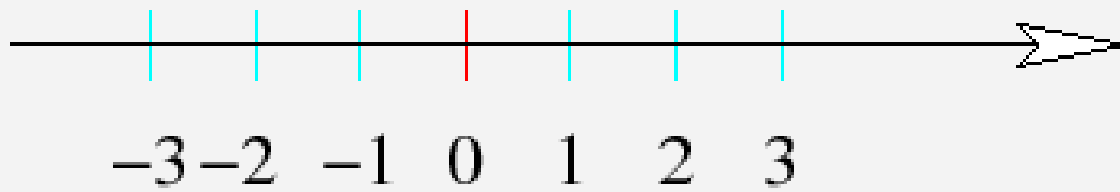
=

kalendary gregoriański: 15 marca 2014

POCZĄTEK ERY

RÓŻNE ERY

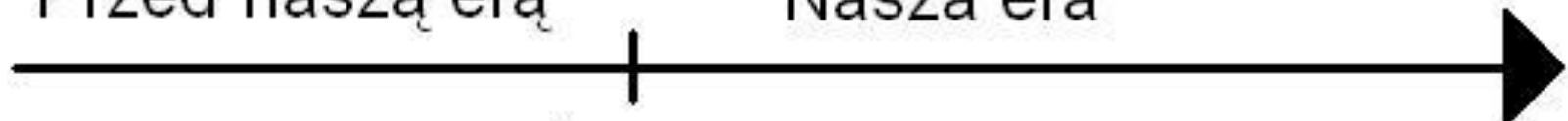
- ✘ w kalendarzu żydowskim: 3761 rok p.n.e.
- ✘ w kalendarzu muzułmańskim: 622 rok n.e.
- ✘ w kalendarzu chrześcijańskim: 1 rok po narodzeniu Chrystusa
- ✘ nie ma roku 0
- ✘ trzeba o tym pamiętać w obliczeniach

Przed naszą erą

Nasza era

1 r. n.e.
Narodziny Chrystusa

POCZĄTEK ERY CHRZEŚCJAŃSKIEJ

- ✘ mnich Dionizjusz Mały w 525 r. n.e.
- ✘ na polecenie papieża Jana I
- ✘ nie znał liczby 0
- ✘ pomylił się o kilka lat , szacowana data narodzin Chrystusa: 7-4 r. p.n.e.

ILE LAT MINEŁO MIĘDZY:

44 r. p.n.e. – śmierć Juliusza Cezara

79 r. n.e. – zniszczenie Pompejów przez
Wezuwiusz

?

ILE LAT MINEŁO MIĘDZY:

44 r. p.n.e. – śmierć Juliusza Cezara

79 r. n.e. – zniszczenie Pompejów przez
Wezuwiusz

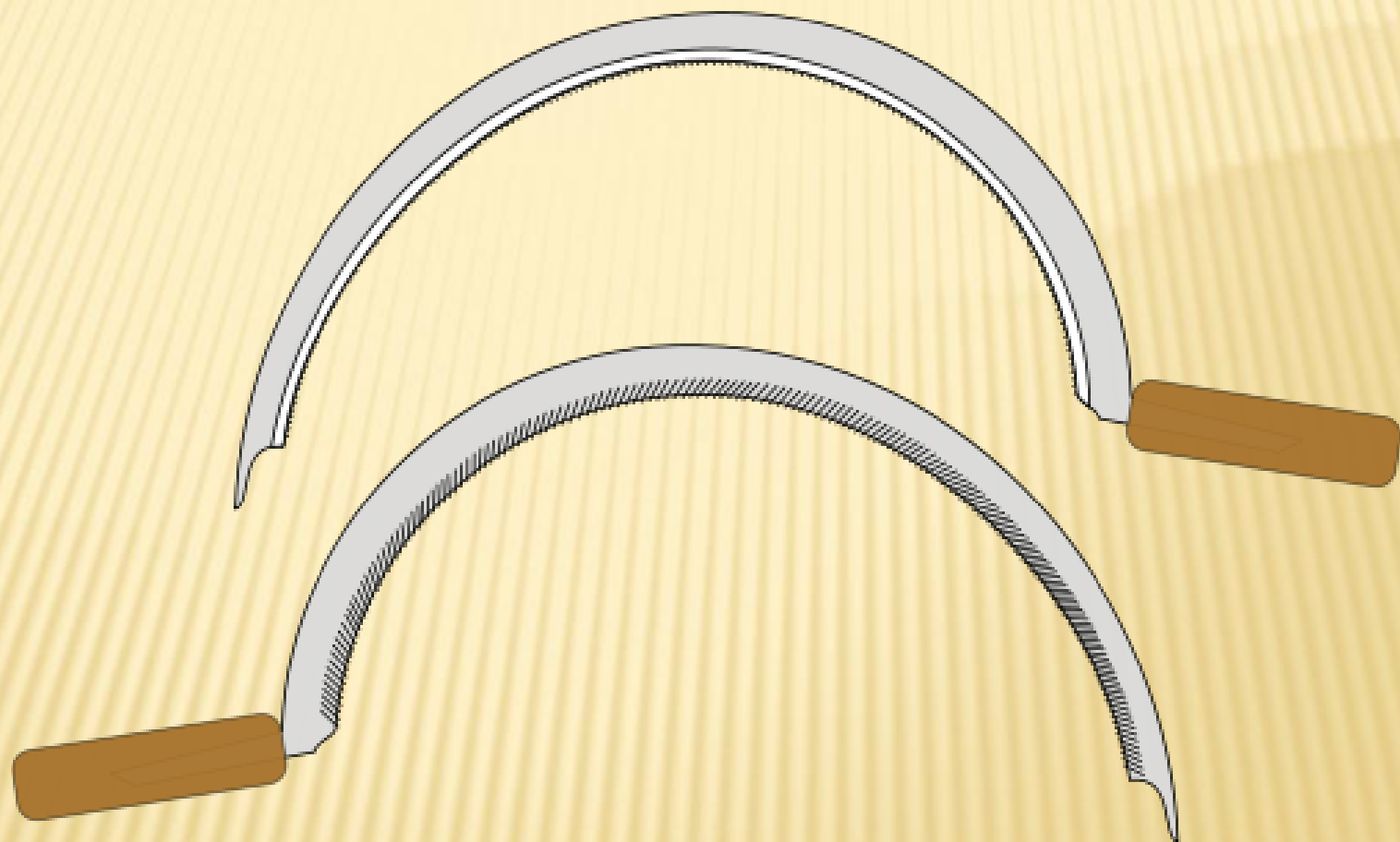
$$44 + 79 = 123$$

$$123 - 1 = 122$$

WIEK

- × 100 lat między __**01** a __**00**.
- × np. 1500 rok – XV wiek,
1501 rok – XVI wiek
- × dlaczego?
I wiek n.e.
od 1 stycznia 1 roku
do 31 grudnia 100 roku

NAZWY MIESIĘCY W JEZYKU POLSKIM

8. SIERPIEŃ

SIERP

12. GRUDZIEŃ

GRUDA

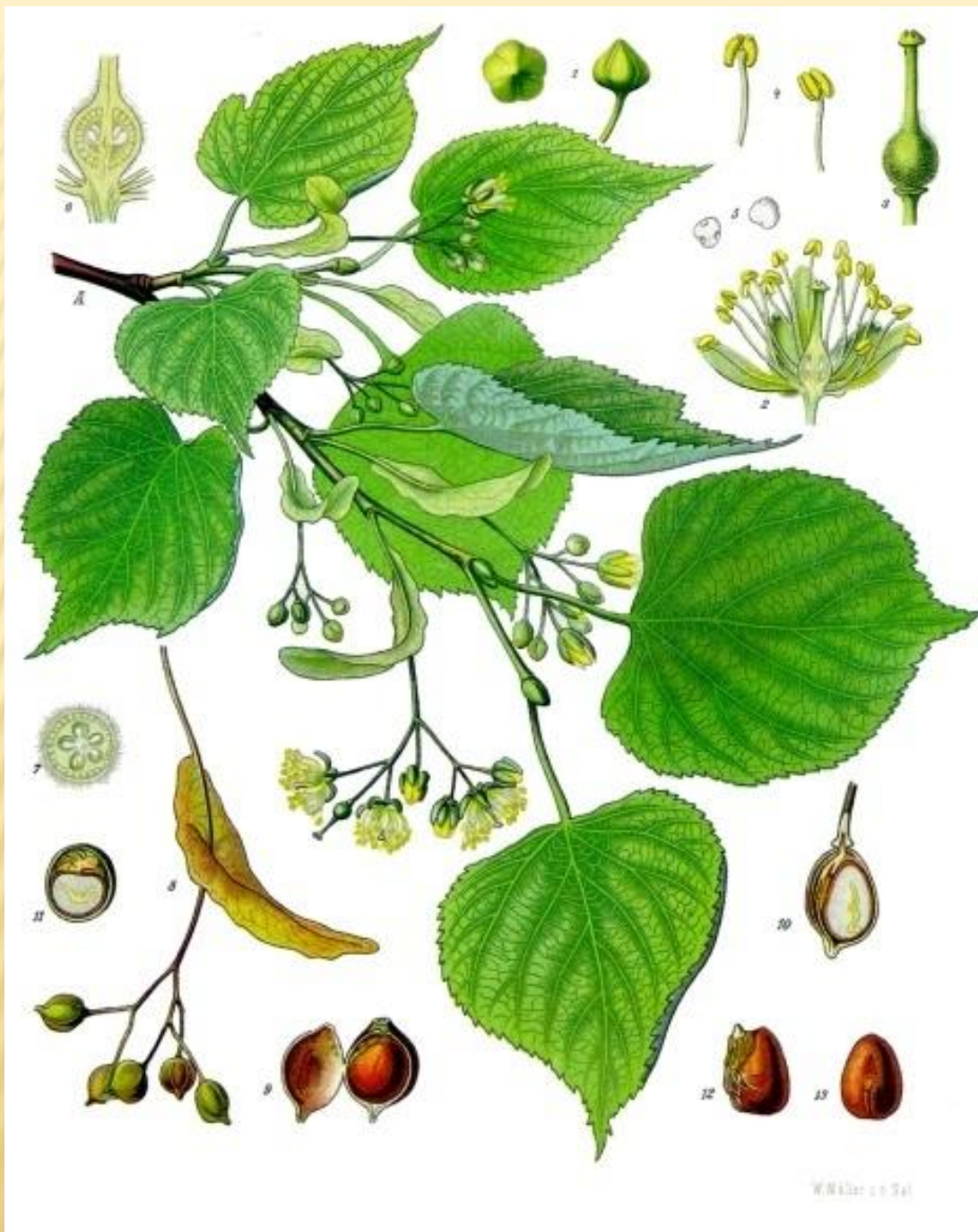

4. KWIECIEŃ

KWIATY

1. STYCZEŃ

TYKI = tyczki sporządzane przez gospodarzy

7. LIPIEC

LIPA

2. LUTY

srogie mrozy

3. MARZEC

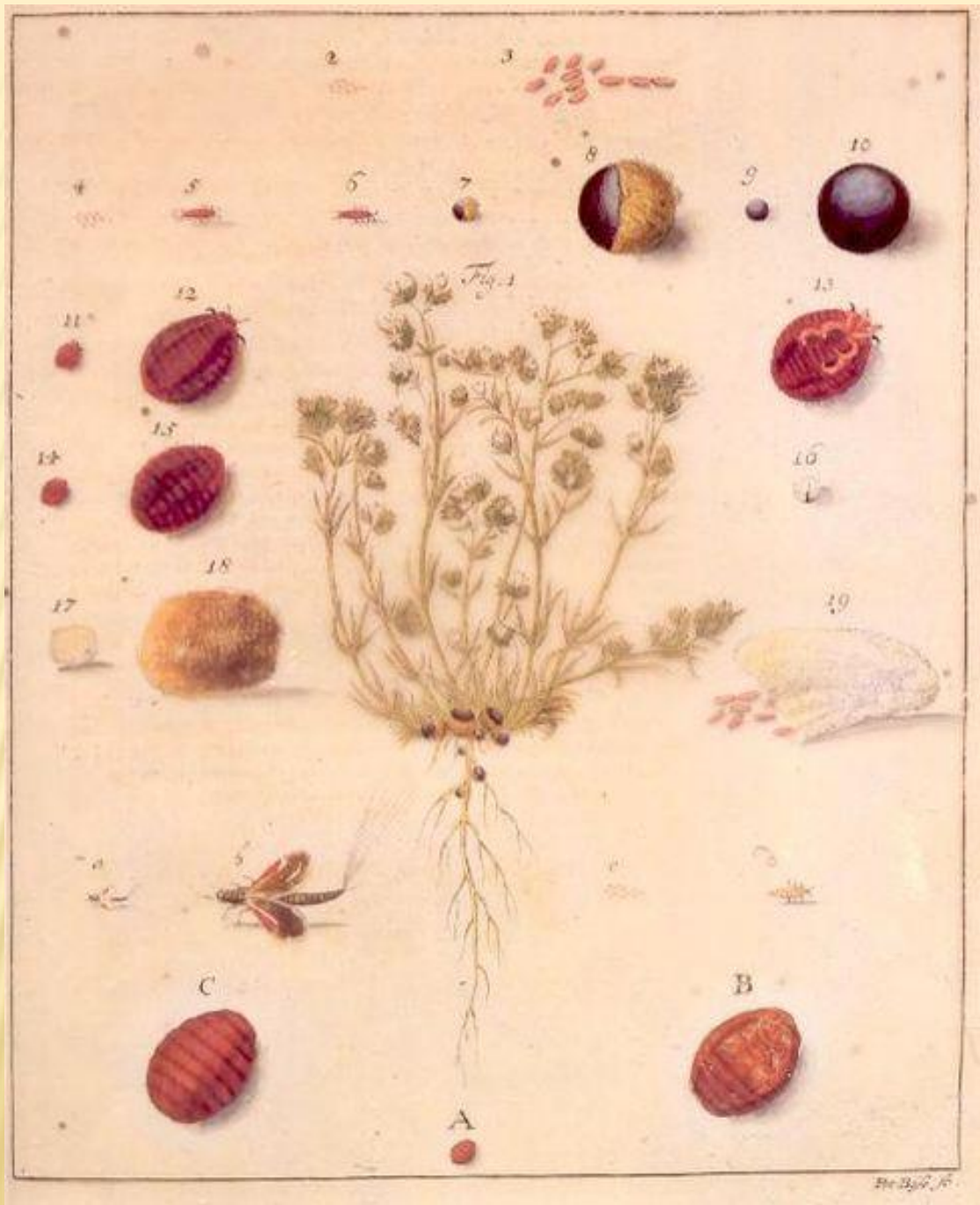
MARTIUS = miesiąc Marsa

staropolska nazwa: brzezień (od słowa brzoza)

5. MAJ

MAIUS = miesiąc bogini Mai

staropolska nazwa: trawień

6. CZERWIEC

CZERW – stadium rozwoju pszczoł przed
wykluciem

10. PAŹDZIERNIK

PAŹDZIERZE = odpadki od lnu lub konopi

9. WRZESIEŃ

WRZOS

dawniej również: pajęcznik (od babiego lata)

11. LISTOPAD

LIŚCIE + OPADAĆ

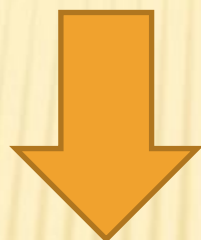
w języku chorwackim „listopad” to nazwa naszego
października

NAZWY DNI TYGODNIA W JEZYKU POLSKIM

NIEDZIELA

od prasłowiańskiego

ne dělati = nie działać, nie pracować

dzień odpoczynku

pierwszy dzień tygodnia wg chrześcijańskiej tradycji

PONIEDZIAŁEK

dzień PO NIEDZIELI

drugi dzień tygodnia

WTOREK

dzień WTÓRY, czyli drugi (po niedzieli)

wtórny, powtórny, powtórka

trzeci dzień tygodnia

ŚRODA

Od słowa

ŚRODEK = środkowy dzień tygodnia

ndz pn wt **śr** czw pt sob

czwarty dzień tygodnia

CZWARTEK

dzień CZWARTY (po niedzieli)

piąty dzień tygodnia

PIĄTEK

dzień PIĄTY (po niedzieli)

szósty dzień tygodnia

SOBOTA

od nazwy judaistycznego dnia świątecznego

SZABAT

siódmy dzień tygodnia

PONIEDZIAŁEK JAKO 1. DZIEŃ TYGODNIA

niedziela

poniedziałek

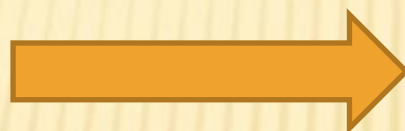
wtorek

środa

czwartek

piątek

sobota

poniedziałek

wtorek

środa

czwartek

piątek

sobota

niedziela

NAZWY DNI TYGODNIA W JEZYKU ANGIELSKIM I NIEMIECKIM

NIEDZIELA

staroangielski
Sunnandæg

angielski
Sunday

staro-wysoko-niemiecki
Sunnûntag

niemiecki
Sonntag

= dies Solis (dzień Słońca)

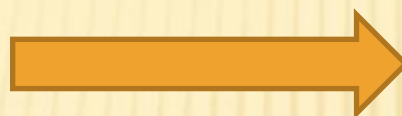
PONIEDZIAŁEK

staroangielski

Mōnandæg

angielski

Monday

staro-wysoko-niemiecki

Mânetag

niemiecki

Montag

= dies lunae (dzień Księżycy)

WTOREK

staroangielski

Tīwesdaeg

angielski

Tuesday

staro-wysoko-niemiecki

Zîestag

niemiecki

Dienstag

dzień Tiwa

Tiw (Tyr) – nordycki bóg wojny

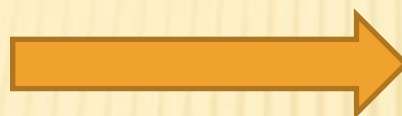
ŚRODA

staroangielski

Wōdnesdæg

angielski

Wednesday

staro-wysoko-niemiecki

Wōdanstag

niemiecki

Mittwoch

dzień Wodana

Wodan (Odyn) – ważny bóg germański

środek-tydzień

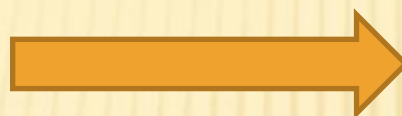
CZWARTEK

staroangielski

Þūnresdæg

angielski

Thursday

staro-wysoko-niemiecki

Donarestag

niemiecki

Donnerstag

dzień Þunora

Þunor (Thor) – germański bóg burzy i piorunów
w staro-wysoko-niemieckim Donar (niem. Donner) to grzmot

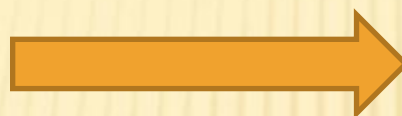
PIĄTEK

staroangielski

Frīgedæg

angielski

Friday

staro-wysoko-niemiecki

Frîjatag

niemiecki

Freitag

dzień bogini Frigg (Frei)

SOBOTA

staroangielski

Sæternesdæg

angielski

Saturday

staro-wysoko-niemiecki

Sambaztag

niemiecki

Samstag

dies Saturni

QUIZ

1. Kto wprowadził kalendarz gregoriański?

1. Kto wprowadził kalendarz gregoriański?

papież Grzegorz XIII

2. Od czego pochodzi nazwa „czerwiec”?

2. Od czego pochodzi nazwa „czerwiec”?

od czerwca pszczół

3. Dlaczego właśnie luty ma inną liczbę dni w roku przestępnym?

3. Dlaczego właśnie luty ma inną liczbę dni w roku przestępnym?

Pierwotnie był ostatnim miesiącem roku.

4. Skąd wzięła się nazwa „niedziela”?

4. Skąd wzięła się nazwa „niedziela”?

Od „nie działać” – to dzień odpoczynku.

5. Dlaczego rok 1700 nie był przestępny?

5. Dlaczego rok 1700 nie był przestępny?

Ponieważ 1700 nie dzieli się przez 400.

6. Jakie opóźnienie miał kalendarz juliański?

6. Jakie opóźnienie miał kalendarz juliański?

1 dzień na 128 lat

7. Komu poświęcony był rzymski „Dies Martis”?

7. Komu poświęcony był rzymski „Dies Martis”?

Marsowi

8. Dlaczego nazwę jednego z miesięcy zmieniono na „Augustus”?

8. Dlaczego nazwę jednego z miesięcy zmieniono na „Augustus”?

Na cześć cesarza Oktawiana Augusta.

9. Ile lat minęło między bitwą pod Termopilami (480 r. p.n.e.) a chrztem Polski (966 r. n.e.)?

9. Ile lat minęło między bitwą pod Termopilami (480 r. p.n.e.) a chrztem Polski (966 r. n.e.)?

$$480 + 966 = 1446$$

$$1446 - 1 = 1445$$

10. Co oznacza nazwa „Mittwoch”?

10. Co oznacza nazwa „Mittwoch”?

Środa (środek+tydzień)

Wszystkie ilustracje wykorzystane
w prezentacji pochodzą ze strony
Wikimedia Commons
<http://commons.wikimedia.org/wiki>

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ